

Deyðsrembingar ella bara bad timing

Hvat bagir lokalpolitakara og royndum journalisti? Hví skal landslæknaembætið partú yvirtakast nú? Hvat er galið við lógarkravdum sóttarhaldi? Hví seta kílar í ráðandi politisku semjuna um smittuhandfaringina?

Jógvan Edvard Lindenskov

Tá korona rakti okkum, og landið við eitt lat aftur, var tað næstan hugtakandi at eygleiða í hvønn mun vit stóðu saman sum ein tjóð. Tætt var millum tíðindafundirnar. Landsstýri, heilsu- og løgreglumyndugleikar dugdu væl at greiða frá støðuni og sissa okkum borgarar, sum vórðu ræðsluslignir av hesari, fyri okkum so óvanligu hóttanini, ið kom á okkum uttan úr heimi.

Tað er eisini soleiðis, tað plagar at vera, tá eitt land verður hótt uttanífrá: Tá savnast man, man stendur saman. Samanhald gevur styrki. Undir seinna heimsbardaga høvdu danir “Samlingsregeringen”, osfr. Soleiðis er vanligur, viðtíkin siviliseraður politiskur atburður. Ósemjur verða lagdar til viks, til hóttanin er farin framvið.

Tá hesin síður, við eitt, verður brotin, liggur tí okkurt aftanfyri. Ein duld dagsskrá er onkustaðni.

Hvør er hendan dagsskrá?

Tað er Gunvør Balle, talan er um. Men fyri at skilja seinasta revaaitur hennara, er neyðugt við bakgrundsvitan.

Kongamorðið í Havn, des. 2016

Eftir eitt valskeið í løgtinginum – í andstøðu – varð hetta ov keðiligt fyri henda ráðaríka fultrúa, og hon stillaði tí upp til býráðsvalið í dec 2016. Hon varð vald við 500 atkvøðum. Javnaðarflokkurin hevði tá í fleiri valskeið fullkomiliga ruddað borið í Havn. Allikavæl valdi Javnaðarflokkurin – hóast fleirtal einsamallur, skeiðið 2012-2016 – at bjóða øllum býráðnum í samgongu. Hetta meir óvanliga stigið gekk nøkurlunda, til Tjóðveldið hoppaði av í 2014. Tað passaði illa inn í sjálvsmyndina hjá Tjóðveldinum, at Javnaðarflokkurin var av tvífalt teirra stódd í sjálvum høvuðsstaðnum. Tí høvuðsstaðurin er og var einasta borgin hesin flokkurin hevði og hevur. Kring landið hevur flokkurin í áratíggju verið ein nullitetur. Við at hoppa av samgonguni 2012-2016 vónaði flokkurin at gera eitt ordans comeback til valið í 2016.

Ein partur av comeback ætlanini var at stilla ráðaríka fultrúan upp + eina rúgvu av pedagogum. Høvuðsstaðurin er, hóast alt, fullur av pedagogum, kaffe-latte drekkarum, listafólki, jazz-tónleikarum og so baklandinum hjá fru Balle. Høvuðsstaðurin mátti erobrast, um ikki annað, tí annað kundi ikki vinnast.

Men AK og SUK. Enn einaferð slerdi tjóðveldistaktikkurin ikki til. Við valið í des 2016 volaði Javnaðarflokkurin aftur, og varð enn, sum áður tvífalt so stórus sum Tjóðveldið.

Spurningar um samgongu vórðu tí bert formalitetir. So skjótt úrslitið var klárt, fóru bæði Heðin Mortensen og Annika Olsen í fjølmiðlarnar og boðaðu frá, at samgongan helt fram. Samarbeiði hevði verið fint. Havnarborgarar høvdu talað: teir ynsktu sitandi samgongu at halda áfram. Men so trein fru Balle inn á pallin við revaaitri (rævekage) av søguligum dimensiónum.

Fyri opnum sjónvarpsskíggja sást hon varliga taka í jakkaermuna hjá Anniku Olsen og teska sítt eitur. Annika gjørdi stór eygu: Meinat tú tað? Ja, segði Balle. Seinni á nátt gjørdist greitt, at fru Balle hevði konstruerað nógv tað ófólkaligasta og ósiðabundna kongamorðið í føroyskari søgu yvirhvøvdur: Hon hevði detroniserað Kongin. Fru Balle hevði nevniliga havt eitt hampuliga gott val við 500 atkvøðum, men kongurin, Heðin Mortensen, fekk 5 ferð so nógv. Og tað skuldi hevast. Og har varð ein máti at fáa hevndarkabaluna at ganga upp. Annika Olsen varð enn einaferð, á sumri hetta árið, vorðin fintað av Jørgin Niclasen í stríði um formanssessin í Fólka-flokkinum. Hon stillaði upp sum ein annar presidentkandidatur til býráðsvalið. Fólka-flokkurin var jú, og er, eins og systurflokkurin, tjóðveldið, ein “ikki-til-staðar-flokkur” í Havn. Tað varð hann eisini á valkvøldið: Flokkurin varð ½ so stórus sum systurflokkurin, tvs. ¼ so stórus sum javnaðarflokkurin. Presidenturin snávaði inn um býráðsgáttina við eini 200 atkvøðum.

Men fru Balle konstrueraði eina intrigu: hon bjóðaði Anniku borgarstjórassessin! Á skíggjanum sást, at Annika ikki visti um hon skuldi flenna ella gráta. Hon hevði jú sjálv kunngjørt, at flokkurin helt áfram í samgongu við Javnaðarflokkin. Men intrigan hjá Balle damuni gjørdist politiskur veruleiki. Um alt landið undraðust fólk. Hvør var hendan kvinnan, sum í so stóran mun tordi at fara beint ímóti veljarans vilja?

Hvør var hon, sum fór beint ímóti viljanum hjá teimum borgarum, hon annars ætlaði sær at tæna?

Hesi 4 árin, ið síðan eru farin, kenna fólk eitt sindur meir til fru Balle. Og nú í vikuni trein hon so aftur inn á pallin við enn einum púrusta meiningsleysum politiskum átaki. Meira um hetta seinni.

Viðmerkjari viðmerkjaranna

Øssur Winthereig situr hvønn fríggjadag fyrrapart og ger viðmerkingar til tær mest áhugaverdu politisku hendingarnar í vikuni. Í veruleikanum ein fin sending, sum nógv lurta eftir. Tó at hann til tíðir, sær sjálvum likt, er í so hástórus við at fella endaliga dómin, so bera vit onnur yvir við honum. Hann hevur nevniliga eisini, eins og omanfyrinevnda ballerina, eina politiska bakgrundssøgu.

Fyrst í 90 unum ruddaði Javnaðarflokkurin borðið á løgtingsvali við 10 mandat. So kom bankakreppan. Týðandi limir í flokkinum og fakfelagsleiðarar, sum annars til allar tíðir fingi stuðul frá Javnaðarflokkinum, stungu sín egna flokk í ryggin. Saman við onkrum óroyndum opportunisti. Teir stovnaðu “Verkamannafylkingina”. Bara floksheitið sigur, hvat hesin flokkurin ætlaði sær. Javnaðarflokkurin

varð hálverðaður við valið í 1994. Óroyndi opportunisturin æt Øssur Winthereig. Hann ætlaði sær á danating, sum umboð fyri føroyska verkamannin. Sigast skal, at hann fekk, vist nokk 1500 atkvøður. Men tað rakk ikki. Til komandi valið í 1998 var fylk-ikngin útruðað. Ikki hoyrdist nógv gleps til Winthereig. Hann passaði vist sítt borgarliga starv sum journalist. Men í 2011 ætlaði hann sær aftur at fáa futt í karrieruna. Hann slapp upp á listan hjá Tjóðveldisflokkinum. Sigast skal, at hann fekk 75 atkvøður. Tá havt verður í huga at 75 føroyingar ikki eita Winthereig, hevur viðmerkjarin fingið eini 30 “veruligar” atkvøður. Ikki nógv. Ikki hansara ætlan. Menn latum okkum geva honum eitt herðaklapp, “lidt har også ret”.

Mær dámar heilt væl Winthereig sum journalist og eisini sum hægstarrættardóm-ara yvir viðmerkjarunum. Pláss skal verða fyri slíkum og sendingin er fin. Lurti altíð eftir henni. Tá eg eri á havinum, downloadi eg. Eg eri faktiskt Øssur-fan. Ella var. Tí nú í vikuni fall hann pladask í ta felluna, hann annars hvønn fríggjadag ávarar ímóti. Hann gjørdist sjálvur – aftur – politikari. Sum kunnugt hevur kjakið gingið um til ber at samtykkja kravt sóttarhald, ella um hetta framhaldandi skal verða eitt tilmæli. Javnaðarflokkurin og Tjóðveldi standa her saman og undrast, hví sóttarhald, hjá ferðandi til landið, ikki verður lógarfest sum krav. Landsstýrið hevur vinnuna at hugsa um, og gongur beint ímóti heilsufakligu tilráðingunum. Einkin nýtt í hesum og einki undrunarvert.

Men tað sum er kollveltandi, út í tað traum-atiska, løgna er, at Winthereig heldur við teim borgarligu nú?

Í einum fleri daga kilometralanga tráir á facebook finst viðmerkjarin at Javnaðarflokkinum og Tjóðveldi fyri at vilja gera Føroyar til politistat. Fólk, sum vilja honum tað besta, eisini undirritaði, hava við jøvnum millumbilum givið okkara íkast til tráin. Fyri at spora um maðurin argar, er dottin út, ella, á annan hátt, er illa staddur. Men tað rínur ikki við. Hann stendur fastur við sítt hesuferð. Føroyar skulu ikki gerast politistatur. Ein høgt mettur embætismaður hevði eftir fleiri royndum at sissa viðmerkjaran hesa viðmerking: “Faktisk trúði eg at tú – Øssur – var hampuliga skilagóður, men eg má nú til at taka hetta up til nýmetan”. Eg tók bara undir við hesum manni og gav eisini upp.

Winthereig byrjaði nevnliga tráin við hesum innleggi: “Áhugavert at Bárður á Steig Nielsen gongur ímóti politistatinum og ikki Javnaðarflokkurin og Tjóðveldi, sum halda, at frísk fólk skulu kunna búrast inni í 14 dagar við politi í hølunum... (ja og Christian Andreasen). Ja, hevði ikki væntað, at eg skuldi siga: Takk lögmaður!”

Eftir at, sum nevnt, næstan allir teir, ið høvuðsviðmerkjarin hvønn fríggjamorgun fellir dóm yvir, høvdu funnust hvassliga at idiotiska innleggjunum, bleiv Øssur eitt sindur spakari; “ø eg spurdi bara um tað noyddist at verða politiið..øh eru tit heilt vísir í at, øh læknafakliga ráðgevingin mælir til, at øll verða kannaði á flogvøllinum?” Men tá varð skaðin langt síðan hendur. Tað nyttaði hóast alt ikki, at lata sum um hann ikki visti tað, sum hvørt smábarn í Føroyum hevur kent til síðan 13. mars.

Í skrivandi løtu er mikukvøld. Eg rokni ikki við at eg sovni, fyrr enn eg havi hoyrt viðmerkjaran í Pressuni fríggjadagin 1. mai, kl 1010. Men, kenni eg hann rætt, fer hann at gera hetta upp til láturs.

Men eg fari ikki at trúgva honum. Har búði okkurt aftanfyri. Har var, eisini, ein duld dagsskrá.

Tjóðveldi, klandur, opið stríð og hoppari

So aftur til Gunvør Balle. Men fyrst, orsakað, eitt sindur meiri bakgrundssøga. Í 2008 kom fyri ein dag ein sjarmørur av einum klaksvíkspedagogi. Hann fekk fleiri 100 tjóðveldiskvinnuatkvøður og dáraði alla Havnina við síni sjarmu, tónleiki í Perluni og annars við einum annarleiðis approach til politik. Tað var beinanvegin heilt týðuligt, at maðurin als ikki var politikari í orðs-ins rætta týðningi. Men hann var ein frískur vindur at fáa inn. Og tað skal ikki altíð so nógv til at tjóðveldiskvinnur verða bleytar í knøunum. Men hann narraði; við næsta val, var hann við eitt, fólka-floks-pedagog. Seinast kappaðist hann við sitandi borgarstjóra um at verða tann á fólka-flokslistanum, ið kláraði flest atkvøður upp um 200.

Og so longur aftur í søguna eina løtu. Í 1998 kollvelti Høgni Hoydal føroyskan politik. Hann hevði saman við Sjúrdi Skaale gjørt eitt megnararbeiði, ið avdúkaði tað, ið lá aftanfyri “bankakreppuna”. So maðurin var avhildin og, at siggja til, dugnaligur. Hann ruddaði borðið við valið. Loysingin lá beint um hornið. Og farið varð beinanvegin í gongd við at loysa. Fullveldislandsstýrið endaði tó við at gerast eitt vónbrot fyri fullveldisfókið. Tað, sum síðan er broytt ríkisrættarliga, hendi ikki undir fullveldislandsstýrinum.

Og, á vegnum, er Tjóðveldi, sum nevnt, útruðað, uttan fyri Ringvegin. Matir menn, sum Signar á Brúnni, Hergeir Nielsen, Heini O. Heinesen, sáli, osfr. vórðu beindir av vegnum. So flokkurin hevur eittans mið; Tórshavn við sínum pedagogum, tónleikarum, akademikarum, kaffe latte drekkarum. Men trupuleikin er, at, ikki eingang hetta fólkaslagið atkvøður í stórvegis mun fyri Lista E. Undirritaði arbeiðir nógv sjálvur sum pedagog, eg elski jazz tónleik, leiklist, alla list og eg sutli kaffe latte, espresso, you name it, í spannum. Men eg atkvøði ikki fyri Tjóðveldi. Ikki tí; hugmyndarliga meti eg meg liggja tætt uppat flokkinum. Men eg kann ikki fáa meg til at atkvøða fyri flokki uttan leiðslu, uttan strategi, uttan dugnalig fólk og sum enntá finnur uppá, at ganga ímóti egnari hugmyndarligu støðu. Sorry.

Deyði svanans

Kendasta prima ballerinnan nakrantið, Anna Pavlova úr Sankta Pætursborg, dansaði í 1905 “Deyða Svanans”. Til tónleikin, vit øll kenna, hjá Camille Saint-Saëns, hugtók hon beinanvegin. Hon stovnaði fyrsta balletkompanið, ið ferðaðist kring heimin við framfærslum. Deyði Svanans gjørdist hennara signaturballett. Eg elski ballett. Tá eg nevni ballett her, er tað tí, eg haldi Deyði Svanans minnir meg um politisku karrieruna hjá Gunvør Balle. Í byrjanini hugtekur Pavlova við sínum lokkandi rørslum. Hon fer allan pallin runt og lokkar. Men skjótt ber hon boð um, hvat fer at henda; við eitt legst hon niður á pallgólvið. Ein deyður svani. Men reisist skjótt og lokkar víðari. Men tann deyði, sum longu er boðaður, hendir at enda.

Gunvør Balle dansaði inn í løgtingið fyri Tjóðveldi í 2008 við oman fyri 300 atkvøðum. Andstøðulívið keddi hana, svanin hoknaði. Hon reistist aftur og dansaði inn í býráði. Í 2016 kom so hennara signaturballett: Kongamorðið.